

ΚΡΙΤΙΚΗ

Της **ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ ΣΧΙΝΑ**

Το κακό δεν είναι βιώσιμο

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΚΑΜΠΑΡΔΩΝΗΣ
 Υπουργός νύχτας
 εκδ. Πατάκη, σελ. 395

Κλείνοντας το βιβλίο του Γ. Σκαμπαρδώνη, ακολουθεί για ώρα τον αναγνώστη εκείνη η αίσθηση του ιλιγγίου σαν ύστερα από κακό μεθύσι ή σαν έπειτα από πολύωρο κολύμπι σε ταραγμένα νερά: έχει κατακυλίσει διαβάζοντας στα βάθη της τρομερής κοάνης, στον πυθμένα του maelstrom, που είναι ο σύγχρονός μας βίος, και αναδύεται παραζαλισμένος, παγωμένος. Κι αν έχει διασκεδάσει παρακολουθώντας τη μαύρη κωμωδία του Σκαμπαρδώνη να ξετυλίγεται μέχρις εκρήξεως. Τι τον αποσβολώνει; Το ότι η συγγραφική τόλμη, ο οίστρος της επιπόησης και η οξυδέρκεια της παρατήρησης που τροφοδοτούν τη μυθοπλασία αρδεύονται από μια ειρωνεία που διαμελίζει το τραγικό, σχετικοποιεί το κωμικό και κινείται εκείθεν του γέλιου και των δακρύων. Το ότι το γέλιο, όταν έρχεται (και έρχεται συχνά), πχει σαν καγχασμός: όσο για το δάκρυ, αυτό δεν έχει θέση σε μια αφήγηση όπου κάθε στοιχείο τραγικότητας αναιρείται διά της παρωδίας του. Η ειρωνεία του Σκαμπαρδώνη αναμειγνύει ζάχαρη και αλάτι και αναδεικνύει την ασυμφιλίωτη και αθεράπευτη αντιπάθειά τους.

Στο επίκεντρο της αφήγησης βρίσκεται ένας εθισμένος στον τζόγο, αριστεριστής στα φοιτητικά του χρόνια, αποτυχημένος αρχιτέκτονας και νυν ιδιοκτήτης του γραφείου τελετών «Η έσχατη φροντίδα», το οποίο έχει κληρονομήσει από τον πατέρα του, ένας ταξιδιώτης του τυχαίου, ένας ακροβάτης του μηδενός, ένας καρβαλάρης του απρομελέτητου, το οποίο και τον οδηγεί στις πιο απίθανες συναντήσεις και συνάψεις.

Ο Πρίμο. Τον περιβάλλει ένας εσμός δευτερογενιστών: ιδιοτελείς «τεθλιμμένοι συγγενείς», άνθρωποι του υποκόσμου, αγοραίες γυναίκες, άρπαγες και δολοφόνοι. Ο Πρίμο είναι ο καθρέφτης τους: μέσα από το κυνικό του βλέμμα απογυμνώνονται και αποκαλύπτονται τα πάθη και οι αμαρτίες τους, η καμέρπεια και η δουλικότητά τους, τα εγκληματικά τους ένστικτα και η ακόρεστη βουλιμία τους. Ιδίος με αυτούς ή και χειρότερος, θα δραπετευθεί για λίγο από το μηδέν προς χάριν του έρωτα, ωστόσο αμφίθυμος, πάντα αμφίθυμος.

Ο Γ. Σκαμπαρδώνης στήνει έναν έξοχο τραγέλαφο και παρασύρει τον αναγνώστη σ' έναν μακάβριο χορό, όπου επικρατεί μια αθεράπευτα διάφωνη πολυφωνία: ένας υπόκοσμος σκληρός και ανελέητος που δεν ορρωδεί προ ουδενός, αν είναι να κερδίσει και να εξουσιάσει, μια διεφθαρμένη πολιτική τάξη που χρησιμοποιεί την ιδεολογία ως φερτζέτου αμοραλισμού της, δέχεται στους κόλπους της όποιον θεωρεί ότι θα της προσπορίσει οφέλη και υπουργοποιεί αβασάνιστα όποιον γνωρίζει τις τεχνικές του εκμαυλισμού, χωρίς να την απασχολεί αν προέρχεται από τις τάξεις της μαφίας, όπως ο Πρίμο, ο οποίος, παρότι μπλεγμένος σε κυκλώματα διακίνησης γυναικών και εμπορίας ναρκωτικών, μπαίνει στο κομματικό παιχνίδι και εν μια νυκτί βρίσκεται στον υπουργικό θώκο, μια κοινωνία τέλος κατακερματισμένη, αποσαθρωμένη, ξέφραγο αμπέλι, «χωρίς ιεραρχίες, χωρίς δομές, χωρίς αντιστάσεις», βυθισμένη στις ψευ-

δαισθήσεις της ευμάρειας, που βαδίζει αναπόφευκτα προς την κρίση. Μια βεντάλια ζόφου ανοίγεται στο μυθιστόρημα του Σκαμπαρδώνη: η στέρεη λαβή της είναι η προσωπικότητα του Πρίμο. Μέσα απ' αυτόν, ο συγγραφέας αναδεικνύεται σε έναν ηθικό ειρωνιστή, που θέτει σε κίνηση τον εμφύλιο πόλεμο των δυνάμεων του κακού και ύστερα μένει να επιτρεθεί και να συνδουλιζει το τερ-

πνό θέαμα της αποσύνθεσής τους. Όταν όλα τελειώσουν χωρίς να έχουν τελειώσει, όταν στην τελευταία σκηνή του βιβλίου ο Πρίμο ταλαντεύεται ανάμεσα σε «κάτι βαθύ και ευεργετικό» που έχει αναδυθεί «μέσα από τα σπλάχνα του» στη σκέψη της γυναίκας που αγαπά, και το πάθος της καταστροφής που είναι για κείνον ο τζόγος, ο Σκαμπαρδώνης είναι σαν να λέει στον αναγνώστη του: αν το κακό καταστρέφεται από μόνο του, είναι γιατί στην πραγματικότητα το κακό δεν είναι βιώσι-

μο. Όπως και η διαστροφή, είναι ένα αδιέξοδο. Μπορεί να ζήσει ένα διάστημα τρεφόμενο από τις ιδεοληψίες, τις παρανοήσεις, την αμφιθυμία, συμπλέοντας με τους συνενόχους του που βρίσκει μέσα σε μια άρρωστη συνείδηση, με τους δαίμονες της «που σαλεύουν επιθετικά, έτοιμοι να αρπαχτούν και να παλέψουν μεταξύ τους θανάσιμα», μπορεί να μεταλλαχθεί, να μεταμφιεστεί, να εξαπατήσει, περνώντας για το αντίθετό του. Τα πάντα είναι δυνατά για το κακό, ώσπου να αυτοκαταστραφεί κι αυτό, παίρνοντας μαζί του και όσους το υπηρετούν.

